

امیدواری به خدا، مزیت راهبردی مؤمنان در رویارویی با دشمن

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی اکبر مؤمنی*

اشاره

زندگی معجونی از تلخی‌ها و شیرینی‌ها، سختی‌ها و آسانی‌ها است، انسان در طول زندگی با مشکلات و سختی‌های فراوانی روبرو می‌شود که بدون امید نمی‌تواند با آنها مقابله کند؛ کسی که خواهان عسل است، به امید آنکه به عسل شیرین دست‌یابد، هرگز به نیش زنبور فکر نمی‌کند؛ کارگری که در طول روز با زحمت فراوان کار می‌کند، به امید این‌که اجرت کار خویش را دریافت نماید، سختی کار برایش آسان می‌شود و از آن لذت می‌برد؛ کشاورزی که در گرما و سرما، در طول سال سخت کار می‌کند، به برداشت محصول می‌اندیشد و سختی‌ها را تحمل می‌کند. کسی که می‌داند لذت‌های بهتر و جاودانه در بهشت در انتظار اوست، سختی‌ها و ناپایداری‌های دنیا برای او قابل تحمل خواهد بود.

خداوند در آیات مختلفی از قرآن کریم با امیددادن به بندگان خویش، وعده داده که سختی‌ها به پایان برسد و رفاه و آسایش جایگزین آن شود؛ این ویژگی برای کسانی است که تقوا پیشه کنند. بنابر آیات قرآن، می‌توان گفت که امیدوارترین افراد با تقواترین آنها هستند؛ زیرا قرآن به آنها وعده داده که از تنگناها و سختی‌ها نجات پیدا می‌کنند: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً»^۱ هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی (از مشکلات و تنگناها) برای او فراهم می‌کند. همچنین سختی‌ها برای افراد باتقوا به آسانی تبدیل خواهد شد: «مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْراً»^۲ هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند کار را بر او آسان می‌سازد!.

* محقق رسمی پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

۱. طلاق: ۲.

۲. طلاق: ۴.

امتیاز راهبردی مؤمنان در صحنه نبرد با دشمن

بدون تردید سخت‌ترین شرایط در زندگی انسان، شرایط جنگ است، قرآن کریم با یادآوری این نکته که سختی‌ها و مشکلات در جنگ برای دشمن نیز وجود دارد، نقطه قوت مجاهدان راه خدا را امیدواری به رحمت خدا می‌داند، طبیعی است در چنین وضعیتی آنچه بیش از هر چیز اهمیت دارد، امید به رحمت خدا است؛ زیرا امید به رحمت و پاداش الهی، موجب تقویت روحیه و آسان‌شدن سختی‌های جنگ می‌شود.

قرآن کریم می‌فرماید: «وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلُمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلُمُونَ كَمَا تَأْلُمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا»^۱ و در تعقیب و جستجوی دشمن سستی نکنید. اگر شما [در رویارویی با دشمن] درد و رنج می‌بینید، آنان نیز چون شما درد و رنج می‌بینند، و شما چیزی را [چون پیروزی و پاداش] از خدا امید دارید که آنان امید ندارند و خدا همواره دانا و حکیم است.»

قرآن کریم با اشاره به این که سختی‌ها و رنج‌های ناشی از مبارزه با دشمن، نباید موجب سستی و ضعف در مبارزه شوند، در حقیقت این نکته را یادآور می‌شود که سختی‌ها و رنج‌ها لازمه زندگی انسانند و همواره در تمامی مراحل زندگی، انسان را همراهی می‌کنند، از این رو نباید مانع اهداف بلند و رسیدن به قله‌های افتخار و موفقیت شوند.

از سوی دیگر قرآن در مسیر سختی‌ها، به امتیازات مجاهدان نسبت به دشمن اشاره می‌کند و با یادآوری نقاط ضعف دشمن و توجه دادن به نقاط قوت مجاهدان، روحیه آنان را تقویت می‌کند و انگیزه جهاد را قوت می‌بخشد.

با توجه به این که بیان صدمات و مشکلات دشمن، مؤمنان را برای نبرد با آنها آماده می‌کند و روحیه آنان را تقویت می‌نماید، آیه شریفه دردها و رنج‌ها را مختص مؤمنان ندانسته و بیان می‌کند همان‌گونه که مؤمن درد می‌کشد کافر هم درد و رنج می‌کشد. و آن‌گاه که مؤمن بداند کافر هم همانند او رنج می‌کشد و دچار زیان می‌شود، انگیزه بیشتری برای مبارزه پیدا می‌کند؛ زیرا برخی سختی‌ها و رنج‌ها جنبه همگانی دارد و وقتی برای کسانی که رنج می‌کشند رنج دیگران هم بیان شود، این رنج‌ها قابل تحمل‌تر خواهد بود.

در حقیقت خطاب آیه شریفه به مؤمنان این است که درد و رنج و کشته شدن اختصاص به شما مجاهدان راه خدا ندارد، این موضوع مشترک میان مجاهدان و کافران است، آنان بر این‌گونه

سختی‌ها صبر پیشه می‌کنند، چرا شما مانند آنها صبر نمی‌کنید؟ با این که شما نسبت به آنها برای صبر و تحمل سزاوارترید. چون شما امید دارید که خدا دین شما را پیروز می‌کند و در آخرت پاداش عظیم نصیب شما خواهد شد.

مؤمن می‌داند که دشمن او هم درد می‌کشد. اما در این درد و رنج یک تفاوت بسیار مهم وجود دارد و آن این که درد و رنج مؤمن، او را به سوی بهشت رهنمون می‌کند و گناهان او را پاک می‌کند و عذاب الهی را از او دور می‌سازد و به درجات او می‌افزاید و در مقابل رنج‌ها، نعمت‌هایی در بهشت به او داده می‌شود که در دنیا همانند ندارد. بر خلاف درد و رنج کافر که نه تنها پاداشی ندارد، بلکه به بلاها و شقاوت و عذاب او افزوده می‌شود.

مهم‌ترین امتیاز رزمندگان جبهه‌های نبرد علیه کفر، امیدواری آنان به خدا است و مهم‌ترین نقطه ضعف کافران عدم امیدواری آنان است.

در این آیه تفاوت میان دو گروه بیان شده است؛ گروهی شقی و بدبخت که امید و آرزوی آنها در این دنیا خلاصه می‌شود و آنان امیدی به آخرت ندارند، پس زمانی که آنان به رنج و مرگ مبتلا شوند، تمام آرزوهای خویش را بر باد رفته می‌بینند و از زندگی ناامید می‌شوند. اما آنان که سعادت‌مند و خوشبخت هستند، از جانب خدا امید فتح و پیروزی و اجر و پاداش دارند. و چون مؤمنان می‌دانند که خدا با آنها این‌گونه رفتار می‌کند، صبر و توانشان در برابر سختی‌ها افزایش می‌یابد و یأس و ناامیدی در وجودشان راه نمی‌یابد و موجب نشاط در عمل می‌شود و آنان را به سوی هدف سوق می‌دهد و این امید است که همت و تلاش را برمی‌انگیزد و ناامیدی است که همت و تلاش را می‌میراند. و چه فراوان است تفاوت میان این دو گروه.^۱

در پایان آیه می‌فرماید خدا به تمام مصالح و اعمال و نیت‌های شما عالم است، بنابراین تمامی رنج‌ها و تلاش‌های شما را می‌بیند و چنان‌چه سستی و ضعف از خود نشان دهید، نیز خدا آن را می‌داند و او خدای حکیم است که با حکمت امور را تدبیر و احکام را تشریع می‌نماید. و تمامی اوامر و نواهی او دارای مصالح مهمی است. از این‌رو گرچه خدا می‌تواند مانع رنج‌ها و مشکلات شود، اما چون آنها برای انسان مصلحت دارد از آن جلوگیری نمی‌کند؛ زیرا در هندسه نظام هستی، رنج‌ها و مشکلات سازنده و لازم است.

۱. ر.ک: سید عبد الاعلی موسوی سبزواری؛ مواهب الرحمن فی تفسیر القرآن؛ ج ۹، ص ۲۱۴-۲۱۵. محمود بن

عمر زمخشری، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، ج ۱، ص ۵۶۱.

دیدگاه علامه محمدجواد مغنیه

مفسر قرآن علامه محمدجواد مغنیه در تفسیر شریف الکاشف درباره آیه شریفه مورد بحث می‌نویسد: اگر امروز درباره وضعیت ما با اسرائیل آیه‌ای از آسمان نازل شود، حتی یک حرف بیشتر از این آیه نخواهد بود. چیزی که بیشتر از هر چیز دیگری برای ایستادگی در برابر دشمن خیره‌سر و درنده و بازداشتن او از ستم و تجاوز بدان نیاز داریم، آن است که اراده‌مان را استوار و به خدا و خود اعتماد کنیم و به سخنان استعمارگران و فرصت‌طلبان، که قصد به بند کشیدن و شکست ما را دارند و تبلیغات و شایعات گمراه‌کننده را به یکدیگر می‌بافند تا ما را از واقعیت موجود و نیرویی که داریم غافل کنند، گوش فرا ندهیم.

صرف نگرانی و اضطراب به نفع دشمن و کمک به هدف او خواهد بود، چه رسد که ما از او بترسیم. از این رو، خدا ما را از ترسیدن از دشمن خدا و انسانیت، هر که باشد، نهی کرده و به پایداری علیه او دستور داده است و نیز به ما خبر داده، همان‌گونه که ما از او آزار می‌بینیم او نیز از ما آزار می‌بیند؛ لکن دست ما از او بالاتر است؛ زیرا ما به خدا ایمان و اعتقاد داریم؛ اما اسرائیل به استعمارگران و برادران شیطانی‌اش که او را به وجود آورده‌اند، و کمک‌های مالی و تسلیحاتی در اختیارش می‌گذارند و به تجاوز تشویقش می‌کنند و در سازمان ملل متحد و شورای امنیت مورد حمایتش قرار می‌دهند، اعتماد دارد. بی‌تردید، اگر ما به خود تکیه کنیم و مخلصانه پایداری نماییم و نیروهای خود را در این راه، آن‌گونه که خدا به ما دستور داده است به کار گیریم، پیروزی از آن ما خواهد بود.

مسلمانان از نظر اعتقادی، تاریخی، جمعیت و امکانات بالاتر از دشمن هستند، این نیروها هرگز به هدر نخواهد رفت و باید اثر آن، دیر، یا زود با توفیقات الهی آشکار شود.^۱

نتیجه‌گیری

سختی‌ها و رنج‌ها لازمه زندگی انسانند و همواره در تمامی مراحل زندگی، انسان را همراهی می‌کنند، از این رو نباید مانع اهداف بلند و رسیدن به قله‌های افتخار و موفقیت شوند. قرآن در شرایط بحرانی و در مسیر سختی‌ها، به امتیازات مجاهدان نسبت به دشمن اشاره می‌کند و با یادآوری نقاط ضعف دشمن و توجه دادن به نقاط قوت مجاهدان، روحیه آنان را تقویت می‌کند و انگیزه جهاد را قوت می‌بخشد. برخی سختی‌ها و رنج‌ها جنبه همگانی دارد و وقتی برای کسانی

۱. محمدجواد مغنیه، التفسیر الکاشف، ج ۲، ص ۴۲۷.

که رنج می‌کشند رنج دیگران هم بیان شود، این رنج‌ها قابل تحمل‌تر خواهد بود. قرآن کریم مهم‌ترین امتیاز رزمندگان جبهه‌های نبرد علیه کفر، امیدواری آنان به خدا معرفی کرده و با بیان درد و رنج و کشته‌شدن دشمنان، روحیه مؤمنان را تقویت می‌کند؛ زیرا مؤمن می‌داند که دشمن او هم درد می‌کشد. اما در این درد و رنج یک تفاوت بسیار مهم وجود دارد و آن این که درد و رنج مؤمن، او را به سوی بهشت رهنمون می‌کند و گناهان او را پاک می‌کند و عذاب الهی را از او دور می‌سازد. بر خلاف درد و رنج کافر که نه تنها پاداشی ندارد، بلکه به بلاها و شقاوت و عذاب او افزوده می‌شود.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم
۲. ر.ک: سید عبد الاعلی موسوی سبزواری؛ مواهب الرحمن فی تفسیر القرآن؛ ج ۹، ص ۲۱۴-۲۱۵.
۳. زمخشری، محمود بن عمر، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، بیروت: دارالکتب العربیه، بی‌تا.
۴. مغنیه، محمدجواد، التفسیر الکاشف، بیروت: دار العلم للملایین، ۱۹۷۸ م.